

Modernistyczna architektura międzywojenna z terenu Rudy Śląskiej

Spacerownik

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Zrealizowano w ramach stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Trasa nr 1 - dzielnica Ruda

1. **Janasa 17** - budynek mieszkalny wzniesiony w latach 30-tych XX wieku. Ta prosta, czytelna bryła zyskała na atrakcyjności dzięki uskokowemu potraktowaniu elewacji frontowej.
2. **Janasa 28** - budynek Młodzieżowego Domu Kultury, wybudowany w 1928 roku jako Dom Narodowy. Znajdziemy tutaj elementy architektury modernistycznej oraz tradycyjnej. Do nowoczesnych tendencji nawiązują okna zgrupowane w pasy, zastosowanie płaskiego dachu czy asymetryczna kompozycja elewacji. Arkady w partii wejścia głównego, gzymsy czy płyciny pomiędzy oknami to elementy przynależne do tradycyjnego repertuaru form architektonicznych.
3. **Szczęść Boże 4** - budynek wzniesiony według projektu z 1934 roku. Klasycznie opracowana fasada podzielona jest według tradycyjnego schematu na cokół, trzon i zwieńczenie. Cała bryła obiektu ma jednak prosty, asymetryczny charakter, a oszczędny detal sytuuje ten obiekt w kręgu architektury modernistycznej.
4. **Sprusa 4** - budynek szkoły wzniesiony w 1937 roku. To przykład dobrej klasy architektury modernistycznej. Bryła obiektu została złożona z dwóch niskich części usytuowanych wzdłuż ulicy Sprusa i jednego wysokiego bloku skierowanego w głąb działki. Najbardziej zjawiskowym elementem budowli jest wysoki, przeszklony ryzalit mieszczący klatkę schodową.
5. **Matejki 7-9-11** - te wysokie, eleganckie budynki zostały wybudowane w latach 30-tych XX wieku. Dekoracja ich prostych brył ogranicza się do gzymsów podokiennych oraz schodkowych wnęk wokół klatek schodowych.
6. **Matejki 2-12** - przez wzgląd na swój kształt budynek ten nazywany jest Harmonijką. Jego proste, tynkowane elewacje zdobią jedynie pasy cegieł. Ta oszczędna dekoracja, zastosowanie płaskich dachów i prosta, kubiczna bryła nadają budynkowi charakterystycznej dla modernizmu dynamiki.
7. **Piastowska 7A** - budynek mieszkalny wybudowany w 1929 roku. Prosta, ceglana elewacja frontowa kryje w sobie niespodziankę w postaci ozdobnych wzorów ułożonych z cegieł, ułożonych w przestrzeniach pomiędzy oknami.

3

2

1

4

5

6

7

Stypendium
 Ministra
 Kultury
 i Dziedzictwa
 Narodowego

Trasa nr 2 - Bielszowice

1. **Sportowców 12-14** - zespół dwóch budynków mieszkalnych, zwróconych do siebie elewacjami tylnymi. Pomiedzy nimi usytuowany jest podłużny budynek gospodarczy. Widzimy tu nawiązania do architektury historycznej w postaci elementów zdobiących bryłę, jednak ich uproszczenie wyraźnie sygnalizuje, że obiekt powstał w latach międzywojennych.
2. **Kokota 149** - ten wysoki budynek mieszkalny został przykryty klasycznym, spadzistym dachem. O nawiązaniach do nowoczesnej architektury świadczą w jego przypadku proste dekoracje, ceglane narożniki oraz charakterystyczny dla Art Déco i ekspresjonizmu motyw trójkąta, pojawiający się w zwieńczeniu wejścia głównego oraz w kształcie okienek dachowych.
3. **Bielszowicka 114** - budynek wzniesiony na planie trapezu, z dynamicznie opracowaną elewacją frontową, w której szczególne wrażenie robi partia wejścia głównego oraz zachowane drewniane drzwi wejściowe.
4. **Równoległa 9-9A-9B i PCK 2-4-6** - budynki wzniesione w ramach budowy domów dla przesiedleńców z terenów Górnego Śląska, którzy po podziale pozostali poza Rzeczpospolitą Polską. Wzniesione najpewniej pomiędzy 1925 a 1930 rokiem. Ich architektura operuje zmodernizowanymi, uproszczonymi formami klasycznymi, kojarzącymi się z popularnym w ówczesnej Rzeczpospolitej stylem swojskim.
5. **Kasprowicza** - kolonia domków bliźniaczych. Wykazuje zbieżność z Kolonią Mościckiego w Katowicach-Załężu, wybudowaną w ramach działalności Wojewódzkiego Kierownictwa Budowy Kolonii Robotniczych na Śląsku.
6. **Kokota 109-143** - szereg budynków wzniesionych dla uchodźców z niemieckich terenów Górnego Śląska. Wyraźnie widoczne są dwa typy obiektów - niektóre z domów posiadają wydatne ganki boczne, które w drugiej kondygnacji mają taras. Drugi typ ma mniej masywne partie boczne oraz bardziej rozbudowane dachy, w których osadzone są różnokształtne mansardy i lukarny.

Trasa nr 3 - Wirek i Czarny Las

1. **1 Maja 225** - budynek wzniesiony w latach 1928-1929 według projektu Tadeusza Michejdy jako siedziba władz gminnych Nowej Wsi. To jedyny na terenie Rudy Śląskiej obiekt, w którym widoczne są echa popularnego w latach 20-tych XX wieku stylu Art Déco. Świadczą o tym takie elementy jak trójkątne łuki podcieni czy dekoracja tympanonu wejściowego wykorzystująca motyw jodełki.
2. **Jankowskiego 2** - szkoła oddana do użytku w 1937 roku. Nowoczesny wygląd obiektu został osiągnięty bardzo prostymi w wyrazie środkami - kontrastem niskich i wysokich brył, zastosowaniem horyzontalnych pasów okien i płaskiego dachu.
3. **Różyckiego 19 i Kubiny 31** - budynki wzniesione w ramach budowy domów dla przesiedleńców z terenów Górnego Śląska, którzy po podziale pozostali poza Rzeczpospolitą Polską. Wzniesione najpewniej pomiędzy 1925 a 1930 rokiem. Ich architektura operuje zmodernizowanymi, uproszczonymi formami klasycznymi, kojarzącymi się z popularnym w ówczesnej Rzeczpospolitej stylem swojskim.
4. **Kraśnińskiego 1** - budynek wzniesiony w 1938 roku jako siedziba Chóru Słowiczek. Ta prosta, klockowata bryła została wizualnie podzielona za pomocą szeregów i rzędów okien, a otynkowane elewacje dekoruje jedynie prosty gzyms.
5. **Cynkowa 22** - kościół pw. Ducha Świętego powstał w 1937 roku według projektu Jana Affy. Świątynia została opracowana w duchu modernizmu. Nie jest to jednak modernizm typowy - kościół zachowuje klasyczny porządek jeśli chodzi o układ architektoniczny - założony jest na tradycyjnym planie krzyża, jego elewacje podzielone są w tradycyjny sposób na partię cokołu, trzon oraz zwieńczenie, a wieżowa fasada przywodzi na myśl rozwiązania barokowe. Schodkowe przejście pomiędzy wieżą a nawami kościoła można potraktować jako modernistyczne przeformułowanie barokowej idei splotów wolutowych. Można zatem powiedzieć, że kościół pw. Ducha Świętego to przykład mocno zgeometryzowanego i zmodernizowanego stylu swojskiego.

Stypendium

Ministra
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Obronców Westerplatte
Teatralna
Dąbrowskiego
Katowicka
Nowy
Ściegiennego
1 Maja
Krasńskiego
1 Maja
Bytomskiego
Słowackiego
Kubiny
Fitelberga
Jankowskiego
Szopena
Poprzeczna
Magdorzka
Cynkowa
Kocota
Kunickiego
Główna
Różycykiego
Szpitalna
Strażacka

5

4

2

1

3

Trasa nr 4 - Nowy Bytom, Bykowina, Kochłowice, Kłodnica

1. **pl. Jana Pawła II 6** - siedziba Urzędu Miejskiego wybudowana w latach 1928-1929 z wykorzystaniem istniejącego budynku municypalnego, pochodzącego z drugiej połowy XIX wieku. Obiekt czerpie ze zdobyczy nowoczesnej architektury, co widać w zastosowaniu płaskiego dachu czy podzieleniu bryły na pasy za pomocą prostokątnych otworów okiennych. Użyta dekoracja architektoniczna ma pochodzenie tradycyjne - obecne w partii przyziemia boniowanie czy ozdobny portal wejściowy stanowią nawiązanie do architektury włoskich renesansowych pałaców miejskich.
2. **Chorzowska 3** - budynek kina Patria wzniesiony w 1937 roku z wykorzystaniem elementów tzw. stylu okrętowego. Prostą, kubiczną bryłę zdobią okrągłe okienka nawiązujące do bulajów, a w elewacji frontowej osadzony jest smukły maszt flagowy.
3. **Stwosza 2** - kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa wzniesiony w 1935 roku według projektu Jana Affy. Architektura świątyni nawiązuje do stylu swojskiego i elementów budownictwa drewnianego, które zostały w modernistyczny sposób uproszczone i zgeometryzowane.
4. **Łukasiewicza 7** - kochłowicka szkoła oddana do użytku w 1939 roku. Jej architektura nawiązuje do nurtu architektury okrętowej, co widać w zaokrąglonych narożnikach obiektu oraz okrągłych okienkach.
5. **Kaczmarka 38** - budynek wzniesiony w 1933 roku jako siedziba Ochotniczej Straży Pożarnej. Ta nowoczesna bryła została wybudowana w niewielkiej wówczas osadzie, co jest doskonałym przykładem tego, że modernistyczna architektura docierała w najdalsze zakątki województwa śląskiego.
6. **Kaczmarka 9** - modernistyczny budynek szkoły wybudowany w latach 1938 - 1941. Również w tej realizacji znajdziemy echa modernizmu w postaci płaskiego dachu przykrywającego obiekt oraz gładkich tynkowanych ścian, których jedyne urozmaicenie stanowią pasy dużych okien.

1

2

3

4

6

5

Niedźmiego

Pokojni

Chorzowska

Katowicka

11 Listopada

potyki

porciaika

Gwarecka

Górnośląska

Tunkla

Kaszubosposobistka

Oświęcimiska

Piłsudskiego

Kochowicka

Wyzwolenia

Autostrada A4

Zapolskiej

Kaczmarcka

Obrońców Westerplatte

1 Maja